

Ціль з конкретною датою закінчення допомагає визначити алгоритм діяльності особистості з саморозвитку і спланувати завдання на встановлений період.

Теоретично будь-яка мета допомагає особистості розвиватися і виходити на новий рівень розвитку, але у реальному житті так відбувається не завжди. Мета, яка є абстрактною, нереалістичною та безстроковою, не дає можливості діяти свідомо, продуктивно та відслідковувати прогрес. SMART-технологія допомагає фокусуватися на конкретних цілях, що наближають до виконання планів розвитку та саморозвитку особистості, тому освітній процес сучасного Вишу повинен орієнтуватися на прищеплення студентам навичок реалізації технології SMART.

Список використаних джерел

1. Саморозвиток. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005.
2. Doran, G. T. There's a S.M.A.R.T. way to write management's goals and objectives. *Management Review*. 1981. Vol. 70. №. 11. P. 35–36.
3. Drucker P. *The Practice of Management*. N. Y. Willey, 1954. 370 p.

Ляшенко Наталія Олександрівна,

канд. соціол. наук, доцентка, кафедра соціології і публічного управління,
Національний технічний університет
«Харківській політехнічній інститут»,
м. Харків, Україна

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ТА СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ

DISTANCE EDUCATION AND SOCIAL INEQUALITY

В Україні соціально-економічний статус учня впливає на його доступ до якісної освіти та рівень засвоєних знань. За результатами дослідження, яке було проведено в 2018 р. PISA, всі п'ятнадцятирічні учні, яких опитували, за рівнем наявних знань були поділені на шість груп: перша – ті, хто мав

найнижчий рівень знань, шоста – ті, хто мав самий високій рівень. Діти, що мешкають в сільській місцевості, в середньому на 2,5 роки навчання відстають від дітей, що мешкають в містах, але це в першу чергу пов'язано зі статусом родини [1. с. 80]. З опитаних учнів 25 % тих, хто має найбільш високий соціально-економічний статус та рівень матеріального добробуту, мають в 6 разів більше шансів подолати другий рівень знань (з 6, які виділялися в дослідженні) з математики, читання та природничих наук, в порівнянні з 25 % тих, хто має найнижчий соціально-економічний статус [1. с. 70], тобто вони майже на 3 роки навчання випереджають респондентів з низьким статусом. Це обумовлено низкою чинників, а саме: 1) сільські школи частіше мають проблеми з комплектацією педагогічного складу (відтік кадрів, недостатнє навчальне навантаження вчителів окремих предметів на ставку через малочисельні класи та їх кількість), з матеріально-технічним забезпеченням, а їх учні не мають можливості обрати іншу школу та обмежені в доступі до ресурсів неформальної освіти; 2) існує прямо пропорційний зв'язок рівня матеріальної забезпеченості людини, рівня її освіти, вимог до освіти власної дитини та можливостей допомогти їй (пояснити складні моменти при засвоєнні навчального матеріалу, мотивувати, організувати додаткове навчання, контролювати засвоєння програми); 3) в містах існують школи з різним рейтингом. Престижні заклади приваблюють досвідчених кваліфікованих вчителів та краще підготовлених учнів. Їх керівництво має більше можливостей підтримувати дисципліну, контролювати навчальний процес тому, що вчителі цінують своє місце праці. Але щоб потрапити в ці навчальні заклади, батькам учнів необхідно мати достатній рівень матеріальних ресурсів (на оплату школи та щомісячні виплати, надання попередньої доброї освіти дитині (якщо є вступні випробування), можливість возити дитину до школи та ін.). Таким чином, нерівність у доступі до освіти існувала і раніше, вказані проблеми в різному ступені існують і в інших суспільствах. Але зараз вони загострилися та викликають ще більшу нерівність при отриманні освіти.

Пандемія COVID-19 викликала потребу введення карантинних заходів, серед яких – введення дистанційного навчання в закладах освіти. Це різко прискорило трансформацію всієї системи освіти та продемонструвало нерівність у можливостях її отримання у дітей з різним соціально-економічним статусом. Усі дослідження процесів навчання під час масового введення його дистанційної форми констатують, що якість освіти погіршилася, на думку як освітян, так і учнів [2]. Тому слід виділити типові проблеми, що виникли під час масового введення дистанційного навчання, їх вагомість для дітей з різним соціально-економічним статусом та можливі шляхи їх вирішення. Звертаючи увагу на нові виклики для суб'єктів освітнього процесу – навчальних закладів, вчителів, учнів та їх батьків під час пандемії – слід розглянути їх окремо.

– Проблеми навчальних закладів пов'язані: 1) з відсутністю необхідного обладнання (комп'ютерів), відеокамер для проведення та організації демонстрації дистанційних занять з приміщення навчального закладу; 2) відсутністю постійного Інтернет-зв'язку достатньої якості для трансляції уроків; 3) невмінням/небажанням організувати контроль за дисципліною працівників під час здійснення навчального процесу (що втілюється в пропуски навчальних занять; зниження їх якості при проведенні, але «некомплект» вчителів та небажання молодих педагогів обирати кар'єру шкільного вчителя обмежують вживання негативних санкцій адміністрацією закладу); 4) необхідністю організації «навчальних занять для педагогів» для розвитку їх технічних компетенцій з використання платформ дистанційної освіти.

Однак ці складності виникали, в першу чергу, в більш «бідних» школах, сільських, в яких навчаються діти з менш заможних родин [3]. Рішення перших трьох проблем в найближчі часи неможливе, тому що на суттєве покращення матеріального забезпечення шкіл немає коштів ні в місцевих бюджетах, ні в державному. Хоча програма цього року, за якою Міністерство цифрової трансформації та Міністерство освіти планують забезпечити ноутбуками понад 60 тисяч вчителів, та у Держбюджеті-2021

передбачено додаткове фінансування на їх закупівлю, є першим кроком допомоги закладам середньої освіти.

– Проблеми на рівні вчителів/викладачів: 1) невміння використовувати сучасні платформи для проведення занять (GoogleClass, Moodle, MSOffice 365, Skype, Zoom та інші...); 2) відсутність необхідної власної техніки для проведення занять з дому; 3) погана якість та недостатня швидкість Інтернет-зв'язку за місцем проживання; 4) необхідність у розробці та опануванні нових методів навчання, інших технологій донесення навчальної інформації та контролю її засвоєння, що викликає значні витрати часу на розробку методичних матеріалів та вимагає підвищення педагогічних компетенцій і технічних навичок, та в цілому перевантаження вчителів; 5) зниження мотивації до роботи у зв'язку з відсутністю візуального контакту з учнями, їх реакції на новий матеріал, спостереженням та контролем їх поведінки під час заняття, можливістю навести додаткові приклади, емоційно вплинути на них; 6) складнощами при оцінюванні учнів (невідомо, хто виконав завдання, чи не використовувались додаткові джерела під час самостійної роботи...); 7) для забезпечення більш високої якості зв'язку: частина учнів вимикала відеокамери та ставала недосяжною для візуального контролю (але, якщо всі камери у всіх працюють, вчителю дуже важко тримати їх в полі зору); 8) вчителю важче ідентифікувати учнів та оцінити їх відповіді. Ці проблеми актуальні для всіх вчителів, але якщо вчитель цінує власну роботу, відчуває її необхідність, спираючись на навчальну активність учнів та їх батьків – це мотивує його до якісного проведення занять. Але, на жаль, в менш престижних школах, в сільській місцевості значна частина учнів та їх батьків «розчарувалися» в освіті, демонструють байдужість до праці вчителів, низьку вимогливість до власних дітей як учнів, що викликає відповідну апатію та зниження цінності власної праці у вчителя.

– Проблеми в учнів, що виникають при дистанційному навчанні: 1) необхідність допомоги з боку дорослих під час організації включення в навчальний процес (учні молодших класів не вміють використовувати комп'ютери/планшети як засіб навчання); 2) якщо дитина вчиться дома, її

рівень самодисципліни часто недостатній, а постійний контроль за її поведінкою вчитель не може реалізувати та забезпечити повне залучення до навчання, тому учень відволікається та частина інформації від вчителя втрачається; якщо в сім'ї декілька учнів, можуть виникати складності, викликані відсутністю для кожного персонального комп'ютера/планшета, а використання смартфона шкодить зору дитини; 3) під час онлайн-навчання дитина скоріше втомлюється тому, що слабке емоційне залучення (вільна емоційна розповідь з жестами, мімікою в класі допомагає залучити увагу учня до уроку); 4) обмежені можливості задати питання вчителю (він не бачить «піднятої руки», або якщо всі говорять разом, не дочуває окремих; д) якість та швидкість Інтернету не завжди достатні для забезпечення безперебійної трансляції уроку; 5) відсутність наочного безпосереднього спілкування з однолітками під час навчання, почуття єдності під час сумісного вирішення спільних завдань збільшують вірогідність апатії та лінощів; б) сором'язливі, невпевнені в собі учні не мають допомоги вчителя, що підбадьорює та підтримує, і, як наслідок, стають менш мотивованими до навчання. Досвідчені, активні та відповідальні вчителі частково ці проблеми допомагають вирішити, але, на жаль, не всі. Діти молодшого віку, з неповних сімей та тих, хто має більш низький рівень матеріального забезпечення, мають обмежені ресурси для дистанційного навчання.

Дистанційна освіта продемонструвала додаткові переваги для частини її учасників, а саме: 1) збільшилися можливості дітей з вадами здоров'я, які були на індивідуальному навчанні, а зараз разом зі всіма та з вчителем засвоюють навчальну програму; 2) учні старших класів, які мотивовані до навчання, мають більше часу для опанування предметів, які вважають потрібними для подальшого навчання в закладах вищої освіти (про це свідчать результати складання ЗНО, а саме збільшилась кількість учнів, що демонструють високий або низький рівень підготовки). Це відбувається за рахунок економії часу на дорогу до школи, зменшення часу на підготовку та перебування на заняттях, які вважають «менш корисними» (паралельно займаються «більш корисними предметами»). Таким чином, «відмінники»

виграють більше від онлайн-навчання; 3) учні молодших та середніх класів, які мають вдома дорослого, завдяки його контролю та допомозі в організації навчання, демонструють зростання навчальної успішності; 4) активні вчителі змогли збільшити свій рівень знань в сфері IT-платформ та методів навчання, поділитися власними методами навчання, які зараз дуже актуальні; 5) навчальні заклади, які організували більш якісну дистанційну освіту, ще підвищили свій рейтинг та привабливість.

Таким чином, масове введення дистанційного навчання загострює соціальну нерівність при отриманні загальної середньої освіти. Розуміння та прийняття відповідних кроків щодо подолання нових викликів для дітей з менш соціально забезпечених груп є необхідною умовою для зменшення цієї нерівності.

Список використаних джерел

1. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. С. 66-84. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf (дата звернення: 15.11.2021)

2. Лібанова Е. Дистанційна освіта в Україні поглиблює нерівність. URL: <https://osvitoria.media/experience/dystantsijna-osvita-v-ukrayini-poglyblyuye-nerivnist/> (дата звернення: 16.11.2021)

3. Горбачов С. Нерівний доступ до освіти під час пандемії: виклики сьогодення. URL: <http://barna-consult.com/nerivnyj-dostup-do-osvity-pid-chas-pandemiyi-vykylyky-sogodennya/> (дата звернення: 16.11.2021).